

פרשת ויצא -- חינוך לצניעות.

מסרתן. ללאה והוא צניעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין:

ר"ת, מס' יג'

אם מסירת הסימנים היתה משום צניעות

א"א מתוך סימנים שמסרה רחל ללאה לא היה ידע עד השתן לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול. וכתב רש"י (ד"ה מסקן) והו' צניעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנים. והקשו המפרשים הל' מפורש בגמרא כאן שהטעם שמסרה את הסימנים לאחותה היה כדי שלא תתבייש אחותה, ולא מטעם צניעות כדי שלא יתפרסם הדבר.

וכתב בספר ריה דודאים, שאדבריה זהו עיקר החידוש של הגמרא במאמו זה, שלכאורה יש להטות מה באה הגמרא להשמיענו מן הפסוק לא יגרע מצדיק עינו שאין הקב"ה מונע שכר טוב לצדיקים על מעשיהם הטובים, וכי אין אנו יודעים שהקב"ה נאמן לשלם שכר. אלא כוונת הגמרא לחדש שהקב"ה מתבונן במעשה הצדיקים ונותן להם שכר עי' כל דבר טוב שיצא מתוך מעשיהם ואפילו אם לא נתכוונו לצורך זה ולכן אף שרחל מסרה הסימנים רק בכוונה שלא תתבייש אחותה, קיבלו שכר גם על ענין הצניעות שנמשך ממעשיה אף שלא נתכוונה לזה.

ועוד פירש שרשיי דייק בלשונו וכתב 'מסרתן ללאה והוא צניעות' כלומר עצם הדבר שגילתה לה הסימנים באמת היה כדי שלא תתבייש אחותה ולא משום צניעות, אבל מה שהקפידה למסור הדבר ללאה בינה לבינה בסוד שלא ישמע שום אדם חוץ מהן, זה הוא צניעות, כי גם אם היו שומעים אחרים הדבר לא היתה מתבטלת כוונתה שלא תתבייש אחותה, כיון שסוף סוף לא יועילו עוד הסימנים, אלא עשתה זאת משום צניעות שלא יתפרסם הדבר, ולכן זכתה לשכר על צניעותה.

א"ת, ללאה, ר"ת, יג' - מס' יג'

ובמסכת מגילה (י"ג, ב') אמר רב חמא מאי דכתיב לא יגרע מצדיק עינו בשכר צניעות שהיה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר כי מטא ההוא יומא ועאיל ליה ללאה אמרה רחל השתא מכספא אחתאי מיד אותן סימנין שנתן יעקב לרחל מסרתן רחל ללאה והיינו דכתיב ויהי בבוקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לא הוה ידע לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומאי צניעותא דשאול דכתיב ויאמר שאול אל דודו הגד הגיד לנו כי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל ולפיכך זכה ויצאה ממנו אסתר ואסתר מאי היא דכתיב אין אסתר מגדת מולדתא ואת עמה. דע כי ראויה היתה רחל לצניעות מפני כי רחל היתה הקטנה היא יצאה אחרונה אל הגלוי שהרי נולדה באחרונה, וכל אשר יוצא אחרונה אל הגלוי הוא דבר צניעות כי הוא נסתר ביותר והוא הצניעות. וכן תמצא בבנות לוט בצעירה שקראת בן עמי וזה דרך צניעות, לא כמו הבכירה שקראה מואב ופרסמה הדבר והוה בלתי צניעות, ומה תבין כי הצעירה מוכנת לצניעות כי היא יצאה אחרונה אל הגלוי להיות נמצא בעולם ולכן זרעה פנימית בצניעות. ולא תמצא בכל המדות שהדומה יוליד הדומה כמו שתמצא אצל הצניעות שהצנוע מוליד צנוע, ודבר זה כי הורע נמשך ממקום צנוע פנימי, ולפיכך כאשר האב או האם יש בו צניעות נמשך הורע ממקום צנוע נסתר לגמרי, ולכן אמר בשכר צניעות של רחל יצא שאול שהיה צנוע ובשכר צניעות של שאול יצאה אסתר שהיתה צנועה:

וכן תמצא בבנות לוט בצעירה שקראת בן עמי וזה דרך צניעות, לא כמו הבכירה שקראה מואב ופרסמה הדבר והוה בלתי צניעות, ומה תבין כי הצעירה מוכנת לצניעות כי היא יצאה אחרונה אל הגלוי להיות נמצא בעולם ולכן זרעה פנימית בצניעות. ולא תמצא בכל המדות שהדומה יוליד הדומה כמו שתמצא אצל הצניעות שהצנוע מוליד צנוע, ודבר זה כי הורע נמשך ממקום צנוע פנימי, ולפיכך כאשר האב או האם יש בו צניעות נמשך הורע ממקום צנוע נסתר לגמרי, ולכן אמר בשכר צניעות של רחל יצא שאול שהיה צנוע ובשכר צניעות של שאול יצאה אסתר שהיתה צנועה:

מהלך - א"ת, יג' - מס' יג'

בלעם... יסודו ברשעות, בטומאה, רשע מרושע. ומתוך כך בסוף עוד נאחו איך שהוא ומשאיר "מתנה" עצה לאויבי ישראל²². ואין זו סתם עצה, זהו דבר יסודי ושושן במהותם של ישראל. עריות - מג' של יהרג ואל יעבור²³. טהרה מביאה לקדושה, כמבואר ב'מסילת ישרים' וטהר וקדש. ישנו קשר בין טהרה וקדושה, וקדושה וטהרה. "קדושים תהיו"²⁴. זו קביעת מציאות. אתם קדושים. מן אנושי מיוחד במינו. צלם אלהים מיוחד. קדושה זוהי מציאות הויתית המיוחדת לישראל, והפכה טומאה, ומתוך כך ישנו ערך מיוחד לטהרה, בהיותה מקושרת עם פנים פנימיות הויתנו, עם עצם חיינו. טהרה שייכת לצניעות, וצניעות לענוה, וענוה היא היפך גסות הרוח, היפך מפריצות וחציפות. צניעות, טהרה, עדינות וקדושה - אלה מושגים שלובים. ישנה טהרת המחשבות, טהרת המדות, וטהרת המעשים.

אנו נפגשים היום ברחוב עם חוסר טהרה וצניעות הנמשך מטומאת הגויים. אמר פעם אחד - במקום "מודה דפריז", יש לאמר: "מודה דשיטנים". הדבר עדין נמשך משם, מאותה עצה²⁵.

גילוי בשר האישה הוא היפך הגמור לטבעם של ישראל. זוהי השפעה מן הגויים. אמיתיות מציאותם של ישראל היא טהרה וצניעות - קדושה. הטומאה - חוסר הצניעות הקיימת בתוכנו היום, נובעת מאותה עצה נוראה של אז, של אותו גוי גדול, רשע מרושע, בלעם.

ישנה תופעה מוזרה בתוכנו, בחוגי בני תורה. קצת לא נעים לאמר. הולך חבר עם חברה, או נאמר בצורה גלויה וישרה, רב עם "רבצין". והנה הרבנית הולכת עם חצי שרוול, והרב מקפיד על עצמו ומכסה עד אצבעותיו. לכאורה שיהיה שוויון ושגם הוא ילך בחצי שרוול? ואדרבא, ההיפך מכך, מציאות הקדושה שבישראל מחייבת צניעות יתר, וכיסוי בשר דוקא במין הנקבה²⁶. ואנו מוצאים במציאותנו אפילו של בני תורה שלא כך. אלא, הכל עדין נמשך מ"מודה דשיטנים"²⁷.

מג' - מס' יג' - מס' יג'

1 לא יגרע מצדיק עינו בשכר צניעות שהיה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר. ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מניסבא די אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה (ג) אחיו אבא ברמאות אמרה ליה ומו שרי לצדיקי לסגווי ברמיותא אמר לה אין עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמיותא אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מונאי ולא מניסיב לי מקמה מסר לה סימנים כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתיהו ניהלה והיינו דכתיב ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומה צניעות היתה בשאול דכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל (ז) זכה ויצאת ממנו אסתר

מס' יג' יג' [מין] המעט קחתך וגו' אמרה לאה לרחל לא דייק שלקחת את אישי שנמשך לבן אחריו אמרה רחל ללאה לא (ראה) אישך הוא אלא אישי ובעבורי בא מבאר שבע ועל ידי שמסרתיו כך הסימנים נעשה אישך. (מזכס אגדה)

מס' יג' יג' [מין] המעט קחתך וגו' אמרה לאה לרחל לא דייק שלקחת את אישי שנמשך לבן אחריו אמרה רחל ללאה לא (ראה) אישך הוא אלא אישי ובעבורי בא מבאר שבע ועל ידי שמסרתיו כך הסימנים נעשה אישך. (מזכס אגדה)

בתולה ואיש לא ידעה. (בראשית, חיי שרה, כד, טז).

א"ר יוחנן: ממשמע שנאמר "בתולה", אין אנו יודעים, ואיש לא ידעה? אלא, אפילו אדם לא תבע בה. על שם (תהלים, קכה, ג). "לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים". (ברא"ר, שם).

תם וטוהר - שני כתרנים. שניהם ירשה הבת הצנועה בישראל מן האמהות הקדושות, שהן מופת לאומה בכל הדורות. וכאמהות כן בנותיהן לתם ולטהר, בטבען וברוחן. בכבודן ובאצילותן. והכתרנים מאירים בענוה. מאירים מבפנים. בלי ברק מלאכותי, שטחי, זר. שום קסם לא קרב אליהן, כי נמוגו בטרם צעד לקראתן. שום צל מרחוק לא נפל בקרבן, כי לא יפול הצל במקום האור הבהיר.

ר"ת מים - מס' יג' - מס' יג'

8

טהרה וצניעות הינם באופן מיוחד ההיפך של הפריצות והחוצפה שבטומאת הגויים. בניגוד לה, התכונות והמידות הישראליות המיוחדות הן צניעות, עדינות וביישנות, וכל שאר המידות המשתלשלות מאיסור עריות³⁸⁵. נכון שהצניעות מוגדרת על-ידי דינים רבים, אבל קודמת להם המידה היסודית של הצניעות הישראלית שהיא הפך מטומאת הגויים. כל ההלכות הקלות והחמורות באות **סביב** לזה. העדינות הישראלית היא ההפך הגמור של החוצפה והגסות שבפריצות.

5

צניעות³⁷⁰

19

מדת הצניעות גורמת טובות רבות בעולם, ומתוך-כך היא זוכה לדרות מפניה דברים שהיו טובים מצד עצמם, אבל כיון שמפני יצר האדם וכחו החלש יגרמו לפרוץ במדת הצניעות, שהיא קיומו של העולם הרוחני והחפרי [נדחים הם]. מדת האהבה והידידות, בכל הסימנים והדבורים הנוחים, ה' ראוי להיות שוה בין המינים, אבל מפני יקרת ערך הצניעות נדחית מדת דרך-ארץ ממקומה עד שלא לשאול בשלום אשה.

הצנוע מכיר כי לא מפני שנאה על המין הוא מתרחק ועושה גדרים כ-אם מפני התכלית הכללי היפה.

10

בתקופת תחייתנו בתהליך גאולתנו ופדות נפשנו, במעבר העלייה ממדברות העמים וסבלות עול הגויים, אשר במחשכים גולגלו בהם כמת-עולם⁴⁴, אל ישוב ארץ-החמדה והחיים מורשת הקדומים ומשגב-חיות-עולם, הולכת ומתגלית שאיפת הגבורה והעז, החיל והחוסן⁴⁵ של הבראת החיים הישראליים ושכלולם. מתוך כך תסבוכת הקושי⁴⁶ בקליטת אור הנועם של הצניעות והטהרה האופייניות לישראל בכל תפארתן - מתוך האחיות באויר העמים⁴⁷ וגוש עפרותיהם והמשך התפיסה אותן בצמצום מובנן, שכאלו מחייב את דכאונו של האדם מישראל ואת כפיפות קוממותו ומנוגד אל רוממות תקומתו ואל גדולת תופעתו של התחדשות ימיו כקדם.

10

לפיכך הצורך והחויב של גילוי אור אמתתן של הצדקות והקדושה, הצניעות והטהרה הישראליות, בכל מלא גדלן של שייכותן לעצמיות הוייתה וטבעיותה של האשיות והצבוריות הישראלית אשר אך ממנה לה העוז והחיל, הגבורה והקוממיות. תתקומם באחרית ימינו אלה הטהרה והצניעות הישראלית, בכל חוסן-משמרתה ודקדוק-אחריותה אשר בבריאות-התודעה של רציפות הדורות וקדושת חיי עולם הנוטעים בתוכנו⁴⁸ - והיא תגלה את פרצופו השלם, האישי והציבורי, של ישראל הנגאל, הקם וחי בארץ נחלתו, את שגב עוזו ואת אמתת גבורתו וענות צדקו. והיה אמונת עתנו חוסן ישועות וחכמת ידעת יראת ד' היא אוצר⁴⁹ ויראת ד' היא תתהלל⁵⁰ בחן ובוטף⁵¹ ובחיל ובכח ובחזק ובאומץ. באלהים נעשה חיל הוא יבוס צרינו⁵². בשם אלהינו נדגול ונרננה בישועתו⁵³. ויבריתם בד' ובשמו יתהלכו⁵⁴.

20

אצטגור (א) איה גאולה - תענה

מתוך אמתת הנצח האמת גסר צניעות - טבע היהדות

חולשה בצניעות אצל גברים³⁹²

10

כמו כן, יש מצבים שבהם מתגלה חולשה בצניעות אצל גברים, אפילו תלמידי-חכמים. לפעמים הולכים ברחוב רב ורבנית יחד, אבל רק חצי הזוג לבוש כראוי. פשוט הדבר שהרבנית לבושה בהתאם לכל הלכות הצניעות, פשוט שהאישה תהיה מכוסה. אבל הגבר, התלמיד-החכם אינו מקפיד. זו חולשה! האם הכרחי שיהיה כן? גם לגבר מתאים להיות מכוסה³⁹³, והצניעות שייכת למהות טבע היהדות, להיפך מן הגויות.

מתוך אמתת הנצח - טבע היהדות

12

בצניעות האישה. רבינו היה אומר, שחוסר הטהרה והצניעות שיש כיום ברחוב, נמשך מטומאת הגויים. גילוי בשר האישה הוא הפך הגמור לטבע של ישראל. זוהי השפעה מן הגויים. אמיתיות מציאותם של ישראל היא טהרה וצניעות-קדושה... הקדושה שבשיראל מוחייבת צניעות יתר, וכיסוי הבשר דווקא במין הנקבה (צניעות טבע וחיים) ג. צניעות האישה. הרבה פעמים דיבר הרצ"ה, על חוסר הצניעות שמתגלה בגברים ושאינו ראוי ואינו מוכן כמו כן, יש מצבים שבהם מתגלה חולשה בצניעות אצל גברים, אפילו תלמידי חכמים... זו חולשה! האם הכרחי שיהיה כן? גם לגבר מתאים להיות מכוסה, והצניעות שייכת למהות טבע היהדות... (שם). נושא הצניעות מוזכר רבות בדברי חז"ל ואף נפסק להלכה בשו"ע אורח חיים סימן ב' ה"ב. אל יאמר אדם הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו. והמשנה ברורה מוסיף ומבאר: "וכן צריך לזהר תמיד מחמת טעם זה, שלא במקום הכרח מלגלות מבושר ואפילו מעט כל מה שדרכו להיות מכוסה בבגדים". כל כך כהו עינינו, שכשאנו קוראים דברים אלו אנו מרגישים שהם גבוהים מדי, ואולי לא שייכים כבר בימינו, אבל התורה וההדרכותיה הן נצחיות, וצריכים אנו לחנך את עצמנו ואת ילדינו על ערך גדול ויקר זה. לעתים אנו רואים בני נוער שאין להם שום ידע בסיסי בנושא, והם מסתובבים במעיינות השונים בביגוד מינימאלי או בביגוד שראוי לו להיות מוצנע, ואין להם שום מודעות לכך שמשוה פגום בהופעה הזו. ועלינו כהורים וכמחנכים להידרש לסוגיה וללמדם דרך אמת, להגביר את המודעות גם אצל הבנים, שצניעות שייכת לכל. היא המהות והטבע שלנו, והיא המביאה את האדם לעלות במעלות. הקדושה והטהרה.

10

11

הרצ"ה הרחיב ודיבר בנושא הצניעות בכמה מישורים: א. חברה מעורבת.

"אין לערבב בחורים ובתולות יהודיים. כל נשמה של בחרה היא חלק מקדושת ישראל, וכן כל נשמה של בחורה... שניהם חלקים חשובים מאד, אבל לא ביחד... הכל קדוש וחביב אבל לא בערבוביה". הוסיף ולימד רבינו שגם החינוך צריך להיות נפרד, גם החינוך מעורב אינו שייך לנורמליות היהודית... ערוב ילדים וילדות אינו דבר פשוט, הוא מנוגד לטבע האדם ולהלכות צניעות" (מתוך הספר צניעות טבע וחיים, מתורתו והנהגותיו של הרצ"ה).

5

מתוך אמתת הנצח - טבע היהדות - אמתת הנצח